

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a chapter published in *Lärande i friluftsliv: perspektiv och ämnesdidaktiska exempel*.

Citation for the original published chapter:

Bürger Bäckström, C. (2011)

Alla på snö: "Den bästa dagen i mitt liv".

In: Suzanne Lundvall (ed.), *Lärande i friluftsliv: perspektiv och ämnesdidaktiska exempel* (pp. 59-68). Stockholm: Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH

N.B. When citing this work, cite the original published chapter.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:gih:diva-2095>

Alla på snö

”Den bästa dagen i mitt liv”

Charlotta Bürger Bäckström

Inledning

I kursplanen för ämnet idrott och hälsa är friluftsliv ett tydligt mål och innehåll för ämnet. Genom vistelse i naturen får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera till ett livslångt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor (Lpo 94; Lgr 11). Alla elever i grundskolan bör få möjligheter att under hela sin skoltid möta friluftsliv året runt.

Friluftslivet i Sverige har utvecklats under flera generationer och kan därför sägas handla om ett kulturarv. Undervisningen i, om och igenom exempelvis vinterfriluftsliv med skidåkning har som grundläggande syfte att skapa förutsättningar för alla elever att kunna delta i olika aktiviteter på sina egna villkor, utveckla nyfikenhet och intresse för den mångfald av aktiviteter och uttrycksformer som finns inom området. Detta kapitel kommer att presentera hur en samverkan mellan olika organisationer, kommunala, ideella och privata kunde nå målet att få elever i årskurs 4 ”på snö” genom ett samordnat didaktiskt projekt.

Under senhösten 2008 tog Svenska Skidrådet initiativ till ett samverkansprojekt med målet att erbjuda samtliga elever i årskurs 4 i Norrköping att under vintersäsongen 2009–2010 prova några former av vinteraktiviteter: utförsåkning, längdåkning och pulkaåkning. Namnet på projektet blev ”Alla på snö”. Projektansvaret kom att ligga på en av organisationerna i Svenska Skidrådet, nämligen på SKISU (Skidåkning i skola och på universitet, beteckningen IVSS används internationellt).

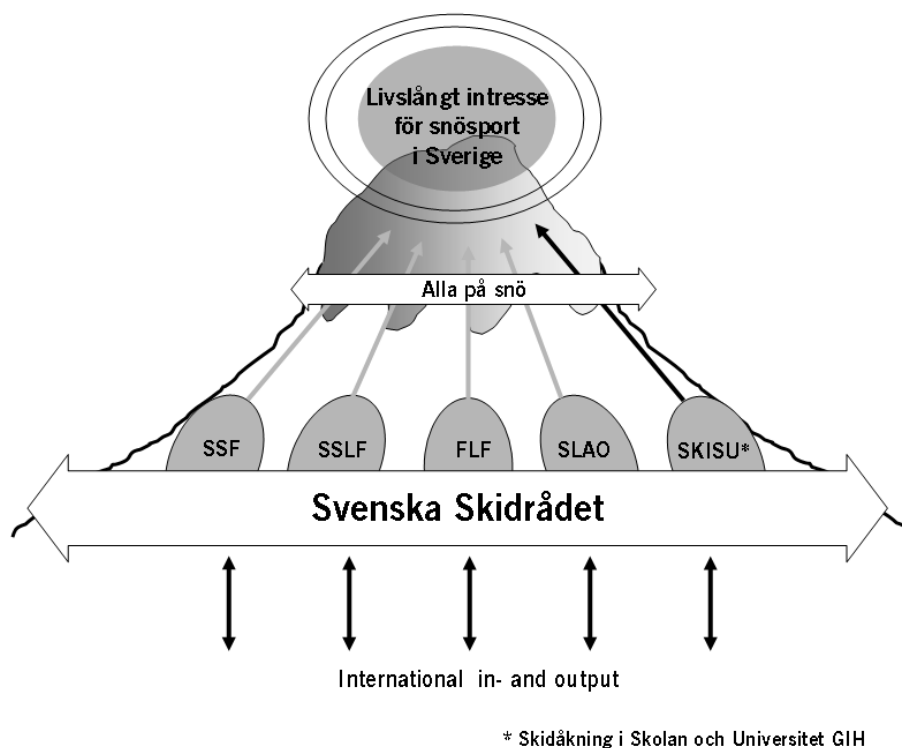
Svenska Skidrådet är en stiftelse som med samordnande insatser vill bidra till att ge människor ett livslångt intresse för vinteraktiviteter på snö. Rådet har

också till uppgift att samordna utbildning inom området. I Svenska Skidrådet är Svenska Skidförbundet (SSK), Friluftsförbundet (FLF), Svenska Liftanläggningars Organisation (SLAO), Skidåkning i skola och på universitet (SKISU) och Svenska Skidlärföreningen (SSLF) representerade. Gymnastik- och idrotts-högskolan (GIH) är sedan 2009 högskolesektorns representant i Svenska Skidrådet (se figur 1, s. 60).

Bakgrunden till projektet ”Alla på snö” är att vinteraktiviteter idag ställs inför en rad nya utmaningar. Hotet om en accelererande växthuseffekt har märkts genom allt färre dagar med snö i landets södra delar. De betydande kostnaderna för såväl transporter till vintersportanläggningar som förhållandevis dyr utrustning har rest frågor om att vissa vintersporter är exkluderande. De fjällnära anläggningarna är endast tillgängliga för de mest resursstarka grupperna i samhället. Frågorna om vintersporternas rekrytering har också gällt de barn och vuxna som nyligen flyttat till Sverige samt de stora grupper av barn och ungdomar vars föräldrar inte bär med sig den svenska friluftslivs- eller vintersporttraditionen. Svenska Skidrådet har även märkt att skolornas vilja och inställning till samt kunskap om att bedriva vinterfriluftsliv under skoltid varierar. Detta får stor inverkan på vilka elever som får undervisning i vinterfriluftsliv.

Ett praktiktäna didaktiskt projekt

Min generella bedömning är att didaktisk forskning med inriktning mot vinterfriluftsliv är svagt representerad. Det är fullt möjligt att hitta relevanta studier både av mer allmänt didaktiskt slag i den nationella och inter-

Figur 1. Samverkande organisationer i det praktiktäna didaktiska projektet "Alla på snö".

nationella litteraturen. Därutöver kan ett antal studentarbeten identifieras. Men mer ämnesdidaktiska frågeställningar saknas påfallande ofta. Nedan beskrivs två studier som på olika sätt bildat utgångspunkt för det didaktiska förhållningssättet kring projektets upplägg. Gerd och Gerhard Arfwedsons bok *Didaktik för lärare* (Arfwedson & Arfwedson, 1991) ger en ingång till den breda didaktiska problematik som på olika sätt påverkar lärare i deras yrkesvardag. Framställningen utgår från praktikens innehåll och villkor. De didaktiska utmaningarna beskrivs av Arfwedsons som både komplexa och situationsberoende. Boken är en god utgångspunkt för varje didaktiskt projekt eftersom den griper över hela det didaktiska fältet. Den berör såväl institutions- som samhällsvillkor, d.v.s. villkor som skolan – och i det här fallet – föreningar verkar inom och under. Frågor om villkor påverkar direkt och indirekt förhållanden och faktorer som formar lärares och elevers vardag, och inte minst, ämnesinnehåll och undervisning.

Johan Arnegårds avhandling *Upplevelser och lärande i*

äventyrssport och skola (Arnegård, 2006) belyser och diskuterar pedagogiska/didaktiska innebörder av människors upplevelser av äventyrssport och skolsituationer. Framför allt beskrivs innebörden av intensiva upplevelser och den s.k. flow upplevelsen, d.v.s. den uppslukande känslan av att vara totalt fokuserad och att ha full kontroll på situationen här och nu. Denna intensiva närvarokänsla, det kroppsliga/fysiska engagemanget samt förhållandet att deltagarna själva kan välja väg och öka svårigheten samtidigt som de kan väga upp utmaningen med en ökad förmåga så att den "ligger på rätt nivå", menar författaren skapar förutsättningar för en stimulerande och framgångsrik läroprocess.

Den kraftfulla betoningen på upplevelsens betydelse inspirerade mig till att innan projektet startade utveckla en teoretisk modell, "vinterfriluftslivets goda spegel" (se figur 2, s. 63) i syfte att försöka uppmärksamma mötet mellan teori och praktik. Projektet "Alla på snö" kom på så sätt att utgöra en intressant ram för en praktiktäna studie inom vilken ett antal frågor som berörde former-

na för samverkan mellan de olika organisationer inom projektet, där även dokumentationen av deltagarnas upplevelser och handlingar kom att ingå.¹

En didaktisk genomlysning av projektet

Tre övergripande utgångspunkter formulerades för utvärderingen och analysen av de didaktiska aspekterna i samarbetsprojektet som presenteras i detta kapitel. Samtliga ligger inom ramen för den praktiktäna studien, men har också stor relevans för begreppsutvecklingen inom området. Jag vill med hjälp av dessa tre utgångspunkter guida läsaren och samtidigt ge en beskrivning av projektet. ”Alla på snö” utgick från en didaktisk modell där barnet står i centrum inom kunskapsområdet friluftsliv. I den följande texten avser jag:

- att beskriva och analysera den didaktiska samverkansprocessen mellan fem olika organisationer och lokala företrädare i Norrköping med den gemensamma målsättningen att erbjuda elever i årskurs 4 vinteraktiviteter
- att med utgångspunkt tagen i de vinteraktivitetsutövande barnens upplevelser och handlingar utforska relationen mellan teori och praktik utifrån en didaktisk modell för ”vinterfriluftslivets goda spegel”
- att diskutera förutsättningarna för att betrakta glida som ett naturligt inslag tillsammans med de motoriska färdigheter som vanligtvis avses och omnämns i skolans styrdokument

MÅLGRUPP. Projektet inriktades mot barn i 10-årsåldern. 10-åringar var en medvetet vald grupp. Det är en bra åldersgrupp både på det fysiska som psykiska planet. De är varken barn eller tonåringar, men de är samtidigt tillräckligt mogna att förstå vad de gör. I Tora Grindbergs bok *Barn i rörelse* kan man läsa om 10-åringens fysiska och psykiska utveckling. Fortfarande är barnen ivriga på att använda sig själva och sina färdigheter i olika

aktiviteter. De är nyfikna på hur de skall lyckas utföra olika aktiviteter. Det är viktigt att de får behålla känslan av att behärska de övningar de får, samtidigt som de måste få nya utmaningar. Det är därför viktigt att observera den motoriska färdigheten för att ge lämpliga utmaningar. Utmaningen i aktiviteterna kan även ligga på det sociala samarbets- och samordningsplanet. Utifrån denna kunskap var valet av åldersgrupp lätt.

Alla har rätt att lyckas

Den viktigaste frågan i det inledande arbetet med ”Alla på snö” var hur vi skulle skapa en samverkan mellan Svenska Skidrådets medlemmar så att vi tillsammans kunde arbeta mot samma mål. Alla var medvetna om att projektet aldrig skulle kunna genomföras med bara en aktör. Det var därför viktigt att samtliga medarrangörer skulle kunna se sig som vinnare. Vi valde att placera eleverna i årskurs 4 i centrum och ställde oss frågan: Hur ska vi nå målet att erbjuda alla 10-åringar i en stor stad i södra Sverige (i detta fall Norrköping) tillfälle att åka skidor under 2010?

Till en början gjorde vi en inventering av de olika aktörernas specifika intressen, möjligheter och tillgångar. Att projektet förlades till Norrköping motiverades av att staden var tillräckligt stor, att staden har en fungerande skidanläggning och ett intresserat föreningsliv. En viktig utgångspunkt var också att staden inte skulle ha självklar tillgång till snö under hela vintern. En önskvärd effekt av projektet var att erfarenheterna från projektet skulle kunna ge upphov till ett ”lärande exempel” för vidare användning. Samtliga medarrangörer i ”Alla på snö” i Norrköping såg vinster med projektet och därför var det inte svårt att få många att bidra. Men i grunden ligger det alltid ett engagemang på individnivå, vare sig aktörerna är professionella eller ideella. Vi utformade en egen logga som alla aktörer kunde identifiera sig med och som kunde användas i alla sammanhang när vi marknadsförde och utvecklade ”Alla på snö”. Loggan kunde användas av varje enskild organisation, men framför allt i sammanhang tillsammans med de andra aktörerna. Färgerna blått, gult och vitt är medvetet valda eftersom ”Alla på snö” är ett koncept från Sverige och det fanns redan från början en avsikt att kunna redogöra för projektet internationellt. Projektet har

¹ Ansvaret för att utvärdera och genomföra en praktiktäna studie på projektet ”Alla på snö” fick Gymnastik och idrotts-högskolan i Stockholm. Detta kunde genomföras tack vare medel från Lärarutbildningsnämnden på GIH.

också presenterats på Internationella skidkonferensen i Zürich 2010 och på den stora Interski-konferensen i St. Anton 2011.

I vår analys kom vi fram till att respektive organisation kunde bidra på olika sätt. Svenska Skidförbundet verkade på två plan, dels via sina föreningar i detta fall slalomklubben Norrköpings Skidklubb (NOSK) och längdskidklubben Östergötland Åby Skidklubb (Åby SOK), dels på central nivå. På plats i Yxbacken blev föreningarna de aktörer som stod för aktiviteter, anläggning, skiduthyrning och logistik, d.v.s. de bidrog med förutsättningarna för att kunna genomföra en "Alla på snö"-dag. Genom Svenska Skidförbundet kunde projektet också få tillgång till längdutröstning under projektdagarna samt ta del av Lilla Vasaloppskonceptet, vilket var mycket uppskattat. Utifrån Svenska Skidförbundets strävansmål att skapa fler aktiva avsattes medel att avlöna en person på plats i Norrköping under en avgränsad period för att säkerställa att projektet kunde genomföras. Detta projekt ligger helt i linje med det internationella Skidförbundets satsning "Snow kids".

I rena pengar var SLAO och företaget Skistar de parter som bidrog med mest medel, men de bidrog också praktiskt i form av att transportera utrustning så det skulle räcka till alla barn. För att förbereda barnen i och om säkerhet skickades en plansch till varje skola med skidåkarregler samt SLAO:s lilla gula (en informationsfolder om skidsäkerhet) till varje elev.

Friluftsförbundet är en av de största ideella organisationerna inom området friluftsliv. De har aktiviteter hela året runt, och är mycket aktiva när det gäller vinterfriluftsliv. Varje år utbildas inom organisationen cirka 600 nya skidledare för olika åldrar, men även Friluftsförbundet, liksom många andra organisationer, ser hur medlemsantalet dalar när barn blir ungdomar. Att vara en del av projektet "Alla på snö" var därför en självklarhet för organisationen. Friluftsförbundets centrala kansli avsatte tid för en person att i tjänsten som verksamhetsutvecklaren för skidor, kunna delta aktivt i projektet "Alla på snö". Friluftsförbundets lokala ledare i Norrköping ställde upp att bemanna dagarna med ledare i samarbete med slalomklubben, längdskidklubben och de på området särskilt utbildade lärarna.

Anmälningarna strömmande in och snabbt insåg vi

att maxantal elever per dag kunde vara ca 200 stycken. Detta betydde konkret att vi genomförde "Alla på snö" varje dag i två veckor. Kommunens ansvar blev att ansvara för transporten av eleverna från respektive skola. Till lunch fick eleverna grillade hamburgare, chokladdryck, och frukt. Kostnaden för lunchen stod respektive skola för av den enkla anledningen att skollunchen förflyttades till Yxbacken och på så sett utgjorde denna ingen extra kostnad.

Men det var barnen som stod i centrum. Utan eleverna skulle vi inte kunna genomföra projektet. Vi tog kontakt med ansvarig tjänsteman på Norrköpingskommun som i sin tur har kontakt med rektorerna på respektive skola. I början var intresset inte så stort från rektorernas sida. Men när vi även tog direkt kontakt med idrottslärarna och klassläraren för respektive fjärde klass och då började det hända saker...

Behov av utbildning för att bli natursäker

GIH i Stockholm erbjöd i samband med projektet en fortbildningskurs i Skidåkning och friluftsliv i skolan om 7,5 högskolepoäng. Deltagarna på kursen kom att bli både idrottslärare och klasslärare från Norrköping. De utbildade lärarna blev sedan ambassadörer på plats i Norrköping och en stor tillgång under Alla på snö-dagarna. Vinteraktiviteter kan upplevas som komplicerade av rektorer, lärare och elever. Så behöver det inte vara. I Norrköping lyckades vi utbilda lärarna så att de i sin tur kunde förmedla en trygghet till eleverna. På utbildningen fokuserade vi inte enbart på teknik, fysik och biomekanik, som många gånger skidkurser gör. Framför allt fick deltagarna utveckla sin egen skidåkning genom balans, hopp och fart satt i relation till hur vi kan skapa goda inlärningssituationer vilket gjorde att de kände sig trygga och bekväma i sin kommande roll i Yxbacken. Våra gemensamma mål för dagen var att varje elev skulle få en trygg upplevelse. Vi ville skapa ett positivt första intryck och en känsla av att lyckas. Vi pratade om låga trösklar och att möta alla elevers olika förutsättningar. För att både ledare, tränare och lärare under dagen skulle arbeta utifrån samma utgångspunkt arbetade vi fram en rad didaktiska utgångspunkter för natursäkerhet vintertid.

Vinterfriluftslivets goda spegel

Projektets didaktiska utgångspunkter för att bli natursäker i vinterfriluftsliv var:

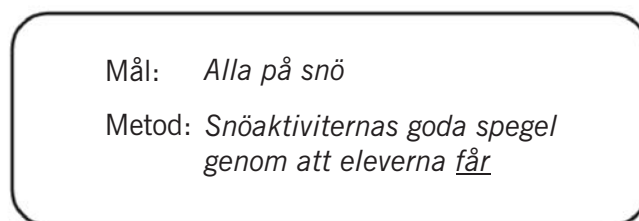
- känner man trygghet och trivsel i naturen på snö, kan man ha roligt i naturen och utveckla motoriska färdigheter på snö
- ser och iakttar man ett snölandskap, kan man förstå sammanhang i naturen under vintern
- förstår man människans roll i naturen året runt, förstår man hur vi kan påverka naturen

Eftersom det var flera olika aktörer (ledare, tränare, lärare) med olika utgångspunkter och utbildningar som skulle möta barnen under "Alla på snö"-dagarna var det viktigt att skapa en struktur i upplägget. Vi utgick därför allesammans från en didaktisk arbetsmodell som vi kal-

lade Vinterfriluftslivets goda spegel och som fokuserar på barnens egna upplevelser. Utgångspunkten i modellen är att en god inlärningssituation och individuell utveckling främjas om barnen i den fysiska aktiviteten ges möjlighet till många intryck och nya erfarenheter. Detta inkluderar att flera sinnen aktiveras, att barnen lyckas i aktiviteten, att de bemöts positivt av andra barn och vuxna, att deras kroppsuppfattning övas samt att barnens självbild stärks genom en trygg didaktisk miljö. Målet och metoden belyses med nedanstående bild.

Kunskaper och uppnåendemål

Vi formulerade även uppnåendemål för vinterfriluftsliv för årskurs 5 inom ramen för projektet. Utgångspunkt för dessa togs i skolans styrdokument för ämnet Idrott och hälsa.

Figur 2. Grafisk illustration av den didaktiska arbetsmodellen: Vinterfriluftslivets goda spegel.

- att vistas tillsammans i naturen på ett säkert och ändamålsenligt sätt i förhållande till miljön och årstiden
- att kunna klä sig rätt i förhållande till miljön och årstiden
- att kunna tillämpa allemansrätten
- att känna till, hitta till naturområdet i närmiljön med hjälp av karta
- att tillsammans kunna förflytta sig själv och sin packning genom att glida på snö och is i naturen i närmiljön

Dagen i Yxbacken

Solen smyger sig upp över Yxbacken. Kl 07:00 samlas ledarna för dagen i cafeterian. Vi gör en genomgång av hur många elever som kommer att besöka oss i dag. Hur många är nybörjare, medelgoda och avancerade åkare? Hur många lärare kommer det finnas med under dagen? Vi gör en snabb genomgång från gårdagens erfarenheter: vad gjorde vi bra och vad ska vi tänka på idag? Vi går sedan ut och bygger upp snölandskapet som barnen ska åka skidor i. Beachflaggor, skyddstaket, rundningsmärken: är de på plats? Kommer våra tunnlar? Är skidorna märkta och i ordning, pjäxor stavar på plats? Fungerar liften? Är sjukvårdslådan på plats och vet alla var den finns samt vem som är sjukvårdsansvarig i dag? Vem kör skotern, telefonnummer till ansvarig för anläggningens maskiner? Är grillarna färdiga att användas? Vem tar emot vilken skola och buss? Var samlas respektive skola? Nu är vi helt klara att ta emot våra 10-åringar.

Buss efter buss rullar in på parkeringen med förväntansfulla elever. Överlag är barnen mycket bra klädda, lugna och glada. Varje buss har en ledare som redan innan eleverna går av kommer in på bussen och går igenom dagens innehåll. Efter genomgången slussas eleverna vidare till utförsåknings- och längdskidåkningsstationer utifrån egna önskemål. Vi försöker styra eleverna till en början så det blir en spridning på längdskidåkning och utförsåkning, vilket visar sig fungera bra. Under dagen byter vissa barn från utförsåkning till längdskidåkning, och vise versa. Många nybörjare är mycket förtjusta i att åka längdskidor. Självklart ska alla elever få en Lilla Vasaloppmedalj när de genomfört ett skidlopp på några hundra meter. De flesta åker i genom-

sitt 10 varv. Eleverna är inte indelade i några speciella grupper, utan vid backens olika stationer finns ledare som snabbt kan vara till hjälp om det behövs. Vid lunch samlas alla elever tillsammans med lärare och ledare. Några väljer att under lunchrasten inte sitta och vila utan passar då på att åka lite pulka i den iordninggjorda pulkabacken som ligger i den nedre högra delen av skidbacken. I pulkabacken kan alla tillsammans delta på sina egna villkor. Ett mycket uppskattat inslag under dagen.

Under "Alla på snö"-dagarna är övervägande delen av eleverna nybörjare på längdskid- och utförsåkning. Vi tittar på eleverna och ser hur snabbt de lär sig. Inläring från ren nybörjare till att glida och svänga med skidorna sker på en timme. En stor del av inläringen sker genom att barnen härmar och åker med kompisar. Det är endast i ett inledningsskede det är viktigt med några enkla instruktioner. Även i den stora backen där medelgoda och avancerade skidåkare åker uppskattar barnen att det finns ledare som kan åka med och ge tips på hur man kan utveckla sin skidåkning. Ett tydligt mönster under dagen är att mycket av skidåkningen är fri, men att den sker under ordande former. Målet är att varje barn ska känna sig tryggt och ha goda förutsättningar att lyckas. Ledarna varken ser eller hör någon elev säga: Är det inte slut snart, så vi får åka hem? Många sa i stället: Är det redan slut, får vi komma tillbaka i morgon?

Erfarenheter och upplevelser från elever, lärare och organisatörer

Om vi ser till de uppnåendemål för friluftsliv i skolan som vi ställde upp som mål inom projektet kunde vi redan efter en dags skidåkning konstatera att flera av dessa uppnåtts under dagen, vilket är ett fantastiskt resultat, sett inte minst utifrån ämnets idrott och hälsa övergripande mål och målen för kunskapsområdet friluftsliv. I kursplanen i idrott och hälsa i grundskolan (Lgr 11), som implementeras hösten 2011, framgår nämligen:

Fysiska aktiviteter och en hälsosam livsstil är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva senare i livet. Att ha färdigheter i och

kunskaper om idrott och hälsa är en tillgång för både individen och samhället.

Då skolans styrdokument så tydligt betonar individens positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv ska nedan en mer detaljerad bild av de deltagande aktörernas erfarenheter och upplevelser återges. Till att börja med ges en kvantitativ bild av projektet vad gäller antalet deltagare (lärare elever, övrig personal, logistik). Därefter presenteras ett urval av citat som exempel på elevernas återkoppling.

- 1225 elever, fördelat på 49 klasser med i genomsnitt 25 elever per klass
- 80 medföljande lärare
- 150 elever per dag under 7 dagar deltog i snöaktiviteter
- 6 klasser per dag och 12 medföljande lärare besökte snöområdet
- 10 särskilt utbildade lärare av GIH var ambassadörer och instruktörer under dagarna
- 25 tränare och skidinstruktörer från Norrköpings slalomklubb och Friluftsförbundet i Norrköping deltog under de 7 dagarna
- 30 vuxna var på plats varje dag

De deltagande barnen i Norrköping hade olika erfarenhet av skidåkning. Bland dem fanns nybörjare, medelgoda och avancerade åkare. Barnen representerade också (via föräldrarnas bakgrund) många nationaliteter. De flesta av de deltagande barnens föräldrar bedömde i ett frågeformulär sina barn som nybörjare på skidåkning (ca 75%). Av totalt 2400 föräldrar uppgav cirka en tredjedel att de själva åkte skidor. Detta betyder att det fanns många föräldrar till 10-åringar i gruppen (1614) som inte åkte skidor i Norrköping. Och på samma sätt fanns det också relativt många mammor och pappor (325) som själva åkte skidor, men som betraktade sina barn som nybörjare.

En annan fråga berörde på vilket sätt de olika aktörerna bidrog till projektets målsättning och om denna arbetsfördelning fungerat väl utifrån aktörernas olika kompetens och möjligheter att delta? Sammanfattningsvis kan sägas att Skidrådet var projektansvarigt och att GIH bidrog med att fortbilda lärare och med hand-

ledning i form av planeringen av aktiviteterna utifrån den didaktiska modellen. Därtill stod ansvarig lärare vid GIH för utvärderingen av projektet med hjälp av studenter från GIH. Kommunen stod för informationen till skolorna, mat och transport. Norrköpings skidklubb ställde backen till förfogande, liftkort, liftpersonal och lånade ut utrustning. De samarbetade också med Friluftsförbundet i Norrköping kring planering och genomförande av dagarnas aktiviteter.

Även de deltagande barnens erfarenheter dokumenterades. Studenter från GIH intervjuade sammanlagt 24 barn, jämnt fördelade på pojkar och flickor samt skid erfarenhet (nybörjare, medelgoda, avancerade skidåkare). Intervjuerna var cirka 30 minuter långa och utgick från den didaktiska modellen Vinterfriluftslivets goda spegel. Resultaten visade att de flesta elever oavsett skidförmåga upplevde dagen mycket positivt. Nedan får ett urval av citat illustrera barnens återkoppling av upplevelser:

En intervjuare frågar om barnet har haft roligt:

– Ja! Jätteroligt. Detta är den bästa dagen i mitt liv (ropar han senare när han står i liften).

En annan elev besvarar frågan: Vad är det som är roligt?

– Man känner sig så fri. Det är lite svårt att beskriva men allt är roligt liksom. Att åka fritt.

På frågan om de hade lärt sig något svarar en nybörjare:

– Ja! Åka lift och åka ner för den här backen. Sen kan jag gå med skidorna också. Att ploga och att böja på benen.

Kände då sig barnen nöjda med sin insats? Så här svarar en deltagare:

– Ja, jag har aldrig åkt skidor innan.

Även barnens lärare intervjuades med modellen Vinterfriluftslivets goda spegel som utgångspunkt. Nedan följer några citat från dessa intervjuer vilka får sammanfatta lärarnas erfarenheter av dagen.

– Mina elever har blivit eld och lågor över utförsåkning. Vi skulle vilja komma ut till Yxbacken igen efter sportlovet. Är liftarna öppna på dagtid? Är det bara att åka ut eller hur går man till väga, tro? (lärare)

– Jag vill bara tacka för en helt otroligt suverän dag i Yxbacken. (lärare)

- Att se alla barn som vanligtvis har motoriska svårigheter åka både längd och utför med ett stort leende på läpparna var en otroligt häftig känsla. Likaså att se glädjen hos de alltför många barn som nästan aldrig kommer iväg någonstans på helger eller lov. (lärare)
- Jag tror inte att våra politiker förstår värdet och lönsamheten i detta men hoppas att de lyssnar på oss som arbetar med barnen dagligen. (lärare)

Nedan följer några kommentarer från ledare, tränare och funktionärer som också de intervjuades utifrån vinterfriluftslivets goda spegel. Åldersspridningen bland de deltagande ledarna, tränarna och funktionärerna var stor, från 16 till 80 år, vilket i sig gav ett ofta förbisett mervärde.

- Just att vi var från olika organisationer och en stor spridning i åldrar fick även vi ta del i känslan att lyckas tillsammans. (ledare)
- Vi behövde aldrig säga nej till någon elev, det fanns alltid något de kunde prova och göra. (ledare)

Utvärderingen visade att projektet blev en succé. Alla inblandade gavs beröm för det omhändertagande som barnen fick. Det mesta fungerade enligt planerna. Projektet har fått en hel del uppmärksamhet i pressen och många politiker och tjänstemän i kommunen har varit ute på plats i backen och sett hur lärare och organisationer jobbar. Lärarna var mycket positiva till dagen och till hur projektet hade organiserats.

Avslutning och sammanfattning

Målet med projektet "Alla på snö" var att erbjuda samtliga elever i årskurs 4 i Norrköping att under vintersäsongen 2009–2010 pröva några former av vinteraktiviteter utförsåkning, längdåkning och pulkaåkning. De fem aktörerna i Svenska skidrådet lyckades, tillsammans med Norrköpings kommun och intresserade föreningar på orten att skapa en effektiv samarbetsorganisation. I fokus stod barnen och den gemensamma utgångspunkten att alla hade något att vinna på projektet. Den gemensamma didaktiska plattformen var att alla barn skulle få möjlighet att lyckas och uppleva glädje i vinter-

sportaktiviteter. Totalt sett engagerades i projektet över 1200 tioåringar från Norrköpings kommun.

Projektet lyckades attrahera och erbjuda en stor grupp barn vintersportaktiviteter. Projektet lyckades även visa på en fungerande samarbetsmodell, som också inkluderade särskilda didaktiska förhållningssätt i syfte att skapa lärprocesser hos elever och lärare. Erfarenheterna visade att alla medarrangörer kände sig som vinnare och att de tillsammans hade lyckats forma en effektiv samverkansprocess kring vinterfriluftsliv med barnen i centrum. Projektet blev också ett bra exempel på ett väl fungerande samarbete mellan en kommun, ideella organisationer, näringsliv och en fysisk plats (i det här fallet Yxbacken). Det som gör detta projekt unikt var att det förutom att ge barnen möjligheter till deltagande i stadsnära vinterfriluftsliv också styrdes av tydliga didaktiska målsättningar kring idé, form och funktion. Det handlade om att barnen skulle få uppleva glädje och trygghet i vinteraktiviteter. Det gavs möjlighet att lyckas och utvecklas i den motoriska färdigheten att glida på snö.

En viktig lärdom av projektet är att de deltagande aktörerna kan vara olika starka och tongivande på olika orter och därför också kan ha bättre eller sämre förutsättning att ta på sig ett ledarskap för ett liknande projekt. Det är därför viktigt att vara lyhörd för vilken organisation eller person som bäst kan axla ett projektledarskap, i samverkan med andra organisationer och aktörer. Viktigt är också att samlas och organiseras kring en fysisk plats (ett skidområde) som finns i barnens vardagsmiljö. En annan utmaning är att sprida detta goda exempel så att de idéer som formade projektet "Alla på snö" kan genomföras på andra ställen i Sverige utifrån de speciella villkor som råder där. För att möjliggöra en sådan spridning indelades projektet "Alla på snö" i tre faser: planeringsfas, genomförandefas samt implementeringsfas. Den sista fasen handlade om att genom detta pilotprojekt pröva och utvärdera en mer generell didaktisk utvecklingsmodell för vinterfriluftsliv. Till denna fas hörde inte bara den utförda utvärderingen utan också den viktiga informationsspridningen via media, föreläsningar och informationsmöten m.m. Den bakomliggande tanken här var att om de didaktiska utgångspunkterna för "Alla på snö" sprids, så kan det ge cirka 100000 10-åringar i Sverige möjlighet att prova på

Deltagare "Alla på snö" i Norrköping 2010. Foto: Charlotta Bürger Bäckström.

skidåkning under skoltid varje år.

De lärare som utbildades inom ramen för "Alla på snö", liksom de ingående organisationerna bildar idag ett viktigt nätverk och en erfarenhetsbas för spridning och utveckling av denna projektidé. Samarbetet gav styrkan och genomslaget. Men någon måste vilja ta på sig ansvaret för att driva projektet, ihop med de andra medverkande organisationerna. Svenska Skidrådet är en organisation som kan medverka och hjälpa till med erfarenhet och kunskap. Ett projekt som detta ger en fantastisk möjlighet, men det måste genomföras med en genomtänkt logistik och didaktisk idé.

Interski är en internationell förening för organisationer inom skidundervisning vars mål är att stödja och utveckla undervisning inom skidåkning och andra snösporter. Vart fjärde år arrangerar Interski International en världskongress där de olika länderna visar upp sin skidåkning och skidundervisning. För projektet "Alla på snö" blev detta ett led i att sprida projektets idé vidare,

och intresset från Europa visar att de didaktiska modeller som utvecklats i Sverige väcker ett internationellt intresse, eftersom många andra länder också arbetar med problemställningen att nå alla barn, vana som ovana skidåkare.

En viktig målsättning med detta projekt var ju att skapa ett intresse för vinterfriluftsliv hos alla barn och att glida på snö eller is. Att glida skulle kunna vara ett naturligt inslag i vår kursplan för ämnet idrott och hälsa styrks av att det är en färdighet som behöver tränas, gärna med hjälp av en pedagog. Att kunna glida är en rörelsekompetens som har ett egenvärde i stunden, men kunskapen bär också på ett investeringsvärde inför ett framtida vinterfriluftsliv. Att behålla självförtroendet och att se en positiv spegelbild av sig själv; "Vinterfriluftslivets goda spegel", var avgörande för den positiva upplevelsen. I utvärderingen av "Alla på snö – Alla har rätt att lyckas" redovisades barnens uppfattning om vad de ansåg vara avgörande för en positiv upplevelse. Någ-

ra av de faktorer som barnen särskilt värdesatte var: miljön runt omkring, att de fick ett trevligt välkomnande och att det inte fanns något krav på prestation.

Att anpassa aktiviteten efter elevernas olika förutsättningar och vilja var viktigt i Norrköping. Projektet arbetade efter en trappstegsmodell, där små trappsteg av att lyckas krävs för att vilja fortsätta. Längdskidor blev

ett viktigt didaktiskt verktyg för barn med begränsad rörelsekompetens. Ibland räckte det med pulkaåkning. Som lärare gäller det att inte måla in sig i ett hörn. Framgången visade sig i de deltagandes omdömen. I stort sett all respons, både från elever och från lärare, har varit positiv. En nybörjare använde orden: ”Det här är den bästa dagen i mitt liv”.

Källor

- Arfwedson, G. & Arfwedson, G. (2002). *Didaktik för lärare*. Stockholm: HLS förlag
- Arnegård, J. (2006). *Upplevelser och lärande i äventyrssport och skola*, diss. Stockholms universitet. Stockholm: HLS förlag.
- Grindberg, T. (2000). *Barn i rörelse*. Lund: Studentlitteratur.

ELEKTRONISKA KÄLLOR

- Skolverket, *Läroplan för den obligatoriska skolan; Lpo94*: <http://www.skolverket.se> [Acc. 2010-11-22].
- Skolverket, *Läroplan för grundskolan, Lgr 11*: <http://www.skolverket.se/sb/d/4168/a/23950> [Acc.2011-01-15].